

Maša
OSKUPNOST

VI. LETNIK — 2. ŠTEVILKA

APRIL 1981

glasilo szdl ljubljana moste-polje

25. Maj

UMETNIŠKA PRILOGA

Ob 40-letnici
ustanovitve OF,
vstaje
jugoslovanskih narodov
in narodnosti
ter ob prazniku
naše občine

Nikolaj
Pirnat,
linorez,
1944

JANEZ KUCHAR se je rodil leta 1911 na Vevčah. Osnovno šolo je končal v Polju, poleg meščanske šole pa je obiskoval tudi učiteljske v Ljubljani in tam leta 1934 tudi maturiral. Že kot otrok se je pričel učiti violine in kmalu sodeloval pri vevškem sokolskem tamburaškem zboru. Leta 1920 se je vpisal na šolo Glasbene matice, po končani srednji stopnji pa je glasbeno šolanje nadaljeval na pedagoškem oddelku ljubljanskega konservatorija, ki ga je leta 1935 uspešno končal. Naslednje leto je

začel učiteljevati na osnovni šoli v Šafarskem, pa prevzel v Ljutomeru vodstvo glasbene šole, kjer je tudi poučeval violino in solo petje ter vodil orkester in mladinski pevski zbor.

Nacisti so ga po okupaciji aretirali in odpeljali proti Zagrebu, a že na poti jim je pobegnil in se vrnil v rojstni kraj. Vključil se je v narodnoosvobodilni boj sprva kot ilegalca — član trojke Pugal.

Leta 1943 je šel v partizane in bil najprej kulturni referent v Levstikovi brigadi, kjer je vodil tudi partizanski pevski zbor in zanj pisal in harmoniziral skladbe, med njimi Tam na Pugal gori, Vsi mostovi v zrak letijo, Koračnica Levstikovcev itn. Oktobra leta 1943 je bil imenovan za namestnika komandanta Belokranjskega vojnega območja, kjer je pisal tudi pionirske in delovne pesmi ter partizanske koračnice. Januarja 1944 je bil imenovan za glasbenega vodje SNG. Takrat je na besedilo Mateja Bora napisal glasbeno sliko Tam nekje v gozdovih, iz katere so postale stalne repertoarne točke nekateri samospievi in koračnica Jutri gremo v napad. Bil je tudi stalni gost Radia Osvobodilne fronte, kjer je vodil različne zборе in zanje pisal pesmi. Tedaj je tudi pripravil proslave, pisal različne skladbe (za lutkovni teater je npr. napisal več skladb, med njimi tudi Pavličovo koračnico), vodil pevovodske tečaje za brigadne zborovodje. Marca 1945 je v Biogradu na moru prevzel vodstvo kulturno-prosvetne dejavnosti pri GŠ — baze za Slovenijo in Invalidskega pevskega zbora ter z njim prišel v osvobodeno Ljubljano.

Po demobilizaciji se je udeleževal delovnih akcij, vodil različne zборе, orkestre, seminarje, bil referent za glasbo pri ministru za prosveto in nato profesor na poljanski gimnaziji. Od leta 1957 je bil dirigent mladinskega in otroškega zbora RTV Ljubljana (nekaj let kasneje tudi zbora cicibanov), kasneje še glasbeni referent prav tam in tri leta poučeval zborovsko petje na pedagoški akademiji. Leta 1970 se je upokojil. Sedaj živi v Šentvidu in naprej ustvarjalno sodeluje v našem glasbenem življenju.

Za svoje delo je dobil tudi več visokih priznanj. Napisal je prek 300 otroških in mladinskih pesmi, ki so izšle v osmih zvezkih in bile posnete na kasetah RTV. Ustvaril je tudi več skladb za moški, mešani in ženski pevski zbor, za harmonikarski orkester pa je napisal in inštrumentiral prek 40 skladb.

Le vijte se zastave
(Manka Golar)

Mogorino, koračnica *Janek Kuchar*

1) Za-stave se vijejo v vetru in pevajo loka go-ri-ce in

sonce na nebu ža-ri in poje in vriska škr-ja-nček še
v polju zasajeni cvet, in vse je kot radost in sre-ča, še

gozd se iz sanj prebu-di, in poje in vriska škr-ja-nček, še
potek je v sonce ob-let, in vse je kot radost in sre-ča, še

Titu v spomin je po predsednikovi smrti napisana pesem na besedilo Manka Golarja LE VIJTE SE ZASTAVE. Na sliki 1. stran te pesmi

Koncertna

1. Ju-tri gremo v napad, glej ho-ko glo-bo-ko je ne-bo! (Mi gremo v napad,
2. Zvezde čez nam šare, pol nam razsvetljuje je te-mno. Zvezde nam šare.

1. Snag, naj be-li brat, ra-zlij se v te-mo, v te-mo!
2. Ti - ho ča-to gre in me-sec nad njo, nad njo.

1. Snag, ra-zlij se v te-mo, v te-mo, razlij se v te-mo!
2. Gre in me-sec nad njo, nad njo, in me-sec nad njo.

Veter po- tepuh, po-daj nam vrobo! Oe-sec le-nuh, hi-tre-je za-na-mi!

Mi gremo, gre-mo spu-ška na ra-mi vra-pod za svabo-da, za kruh!

JUTRI GREMO V NAPAD je napisana na besedilo Ma-teje Bora v Črnomlju marca 1944 za moški zbor. Objavljamo izvedbo za mešani zbor

Tam na Pugled gori

(Partizansko pesem II. grupe odredov iz prvih časov boja)

Janez, Kuhar

Pravocinno, leno

1. Tam na Pu-gled go-ri, tam so te-šči bo-ji,
2. Mi - ma pa-ko ra-ko, če - ta par-ti-za-nov,
3. Vsi so čvr-sti edr-ovi, sa - mo e - den va - njen,
4. Va - nje po-lo-ži - te mo - je mr-tvo tru - plo,
5. Zra - ven pa-lo-ži - te mo - je zve-ška pu - ška,
6. Naj se pu-ška jo - če, če de - kle se no - če.

1. Tam na Pu-gled go-ri, tam so te-šči bo-ji,
2. Mi - ma pa-ko ra-ko, če - ta par-ti-za-nov,
3. Vsi so čvr-sti edr-ovi, sa - mo e - den va - njen,
4. Va - nje po-lo-ži - te mo - je mr-tvo tru - plo,
5. Zra - ven pa-lo-ži - te mo - je zve-ška pu - ška,
6. Naj se pu-ška jo - če, če de - kle se no - če.

Devrton solo

4. Ra - njen mi - lo pro-si: ako - plji - te mi ja - mo.

pu - ška na glo - bo - ko, sabljo na ši - ro - ko.

Pesem TAM NA PUGLED GORI — na besedilo našega občana Ludvika Kukavice — je v narodnem tonu harmoniziral in zapisal kot partizansko pesem II. grupe odredov najprej za moški, za praznik v Sostrem pa kasneje tudi za mešani pevski zbor. Objavljamo skladbo za moški zbor

Redkokdo ne pozna Kuharjevih otroških pesmic **TONČEK JE PRIŠEL, NINA NANA, JAZ IMAM PA GOSLICE, KAJ BI TI PTIČICA IN MNOGE PESMI O TITU**. Eno, na besedilo Helene Gnezda, ponatiskujemo

Cicibani Titu

(Helena Gnezda)

Janez Kuhar

ljubko

1. Čuj nas čuj to - va - rid ti - to! Kaj že - li - ma ti se - daj.
2. Da bi plj - čbe od - le - le, vze - lo pe - smi - co za - boj.

1. Da ži - vel bi let to - li - bo, kaj ima ro - žic me - sec maj.
2. In so - ljub - čkov zlo na - šte - le, da vo - sel biš li me - noj.

KEMIČNA TOVARNA V MOSTAH

RDEČA TOVARNA

Kemična tovarna v Mostah kot prva naša tovarna glinice, sulfata in galunata, je bila že po naravi dela rdeča od boksitnega prahu. A zelo revolucionarno aktivni so bili tudi v njej delavci, ki so se bojevali za svoje delavske pravice. Mnogi viri to dokazujejo, med njimi tudi izpoved enega najstarejših še živčih delavcev Mihe Mehle, rojenega l. 1896.

Kemično tovarno so začeli zidati pred pol stoletja še sredi vodmatskih njiv. Leta 1906 je italijanski mogotec dr. Georg Giulini kupil od moščanskih in vodmatskih kmetov zemljo, da zgradi tovarno za pridobivanje aluminijevega hidroksida iz boksita po Bayerjevem postopku. Tovarna je sprva stala na samem, precej daleč od mesta. Moste so bile tedaj še manjša vas. Kraj je bil posrečeno izbran tudi zaradi bližine železnice. Tovarna je prejela boksit iz Istre in Dalmacije, premog iz zasavskih premogovnikov, natrijev hidroksid in celulozo z zgornjega Štajerskega, kalijev sulfat pa iz Nemčije. To se pravi, da so tovarno sezidali približno sredi poti med kraji, od koder so prejeli surovine.

V stari Jugoslaviji je bila tovarna od 1919 do 1928 pod državnim sodnim sekvestrom. Potem so jo zopet prevzeli prvotni delničarji. Zaradi spremenjenih državnih meja se je morala tovarna zalagati s surovinami iz drugih virov, na primer z boksitom iz Dalmacije in s kavstično sodo iz Lukovca (Bosne). Glinico pa so prodajali še v Avstrijo in delno v Švico. Druge izdelke so potrebovale domače tovarne.

Pred drugo svetovno vojno je tovarna dosegla največjo proizvodnjo leta 1940: 8406 ton.

PREDVOJNO POLITIČNO DELO

Ob razsulu avstro-ogrske monarhije leta 1918 so razredno zavedni delavci delovali v političnem in sindikalnem gibanju. Toda bili so še vedno pod vplivom Majske deklaracije. Drugi pa so bili pod vplivom raznih klerikalnih županov, tajnikov in župnikov. Kljub vsemu temu se je že konec leta 1918 pričelo politično delavsko gibanje med delavci in kmeti za boljše življenjske razmere, za delo in kruh.

Tudi v bivši občini Polje je bil klerikalizem zelo močan, a vseeno se je takrat postavila na noge socialdemokratska stranka. Ustanovitelji so bili v glavnem z Vevč: Albin Tolmajner, Jože Mihelič, Jože Plevnik, Franc Komar, Janez Kapel, Alojz Fink in še nekateri drugi. Takrat je postal član socialdemokratske delavske stranke tudi Miha Mehle. Kmalu nato so začeli usta-

navljati podružnice in že leta 1919 je bila ustanovljena podružnica SDKŽ železničarjev v Zalogu (Jaka Skuk, Viktor Sluga pa Franc Perdan, Tone Dobota in Franc Dovjak).

Stranka je delovala vse do Vukovarskega kongresa, ko je bila ustanovljena KPJ in prevzela politično vodstvo delavskega gibanja. Socialdemokratska stranka v Sloveniji pa je formalno še vedno obstajala. Glavni voditelji so bili: Tone Krištan, Jože Kopač, Tratnik, Petijan, Franc

val revolucionarni duh med delavci, ki so zahtevali in se bojevali za politične in sindikalne pravice. Na tem zborovanju so se marsikateremu članu socialdemokratske stranke odprle oči, po kateri poti morajo iti, da pridejo do cilja, ki so jim ga kazali veliki učitelji Marx, Engels, Lenin. Znanstveno so dokazali, da ni druge poti v socializem kakor z revolucijo. Da je revolucionarni duh že začel prevladovati, se je pokazalo pri državnih volitvah 5. maja 1935, ko je bilo v jugoslovanski parlament izvoljeno 59 poslancev SDSŽ, med njimi je bilo kar šest kandidatov iz Slovenije. Socialdemokratska delavska stranka je vodila velik boj proti kapitalističnemu izkoriščanju, kar so dokazovale tudi razne stavke, npr. železničarjev, papirničarjev, stavbincev in

Odbor podružnice SDSZ v Kemični tovarni Moste leta 1936. Z leve proti desni sedijo Ivan Koman, Franc Jančič in Evgen Spenko, stojijo pa Karel Gročnek, Miha Mehle, Janez Zdovšek, Karel Mrak, Alojz Jerič in Roman Klešnik

Bernard, Prepeluh, Tokan in drugi. Vse do leta 1929 so prihajali v Zalog poleg njih tudi znani delavski potniki inž. Drago Gustinčič, dr. Milan Lemež, Franc Perdan, Marcel Žorga, Bratko Kreft in drugi iz Ljubljane ali pa so Založani zahajali v Ljubljano, v Delavski dom na razna politična zborovanja, kjer so jim imenovani razlagali namen delavskega gibanja in tolmačili delavske zahteve.

1. maja 1919 je bil prvič organiziran večji izlet v Ljubljano. Delavci so se zbrali pred hotelom Slon, kjer je danes kreditna banka. Že na tem zborovanju je prevlado-

rudarjev. Duh stavekajočih in borbenost delavcev sta vplivala strah v kosti takratnim buržoaznim voditeljem, katerim so kasneje pripadali: Kristan, Korošec, Haramin, Krekič, Topalovič — vse do Pašiča v jugoslovanskem merilu. Posledica tega se je kmalu pokazala: izdan je bil zakon o zaščiti države in KPJ je bila razpuščena.

Pričelo se je preganjanje in zapiranje komunističnih poslancev ter občinskih odbornikov in zavednih delavcev. Pri nas sta preganjanje čutila zlasti kandidata Leskošek in Škrjanc. Javno politično delovanje KP je za nekaj časa prenehalo. Pričelo pa

se je ilegalno politično delo prek sindikatov, raznih kulturnih in drugih društev.

Delo v Kemični tovarni Moste in njeni sindikalni organizaciji

(Pripoveduje Miha Mehle)

Moje politično delo ni bilo samo v Svobodi in različnih društvih. Zavzemal sem se za delavske pravice v SDSZ, sindikatu v Kemični tovarni, kjer sem bil zaposlen.

Leta 1913, ko sem se vrnil z odsluženja vojaškega roka v Avstroogrski, sem se zaposlil v rudniku Trbovlje. Tam sem videl življenje rudarjev in njihove zahteve za boljše življenje. Takoj sem se vključil v sindikalno organizacijo. Sodeloval sem v štrajku, s katerim so rudarji zahtevali boljše mezde.

Leta 1915 so me zato aretirali in zaprli v Mariboru, v kasarni 26. domobranskega polka, kjer sem bil približno mesec dni. Nato so me za kazen poslali v Judenburg v vojsko, v kateri sem moral ostati tri leta. Po izpustitvi iz vojske sem delal na raznih mestih (pri železnici, v papirnici itd.). Ko sem spoznal, da se moramo delavci združiti, sem se vključil v socialdemokratsko stranko na Vevčah in začel sodelovati na tem področju.

Ko sem 24. februarja 1919 začel delati v Kemični tovarni Moste, sem se takoj vključil v sindikalno organizacijo, ki se je imenovala Splošna delavska zveza kemičnih delavcev. Predsednik je bil Franc Jančič. V naslednjem letu so me že izvolili v odbor, in to kot blagajnika, katerega naloga je bila pobiranje članarine in delitev sindikalnih znamkic za članarino.

Ko so l. 1925 v Beogradu ustanovili Udruženje radniških sindikalnih saveza Jugoslavije (URSSJ), se je sindikalna dejavnost močno ojačala tudi v Kemični tovarni in Saturnusu. V obeh tovarnah je bilo veliko delavcev iz Zaloga in okolice, ki so v letih 1927 — 1935 zelo aktivno sodelovali v delavskem političnem delu.

V Kemični tovarni smo kmalu izvolili nove zaupnike. Glavni zaupnik je bil Ivan Koman — tesarski delavec, ki je bil že politično razgledan in je odboru in delavcem sindikata v Kemični tovarni dajal smernice, kako se bojevati za svoje, delavske pravice. Organizacija sindikata v tovarni je bila tako močna, da ji ni bila kos nobena druga. Toda če ne bi imela tako dobrih in zavednih zaupnikov, ne bi tako uspešno delovala.

Naša ZDSZ — podružnica v Kemični tovarni pa ni delovala samo v tovarni, ampak iz solidarnosti tudi zunaj nje. Solidarnostno je npr. sodelovala 24. aprila 1920 pri štrajku železničarjev na Zaloški cesti, kjer je padlo 14 žrtev — delavcev, med njimi tudi član Jakob Černe, rojen 16. 8. 1892 v Zadobrovi, ki je bil zaposlen v Kemični tovarni kot preddelavec; Anton Židan iz Sp. Kašlja pa je bil ranjen. Člani organizacije so sodelovali pri raznih protestih in na zborovanjih.

Večkrat je med našo sindikalno organizacijo in vodstvom tovarne prišlo do sporov. Pogajali smo se za boljše delovne razmere in za višje mezde. Vodstvo nam ni bilo naklonjeno, posebno ker je bila tovarna last italijanskega kapitalista Giulini-ja, ki tovarne sploh ni poznal in so mu delo opravljali njegovi plačanci in podložniki. Znan sta bila ravnatelj Resman in Valentintin Valenčak, slednji je govoril samo po nemško, čeprav je bil Ljubljčan; ob osvoboditvi je pobegnil, potem ko je bil nanj napravljen neuspešen atentat. Glavni delovodja je bil Jože Šubert, po rodu Čeh, ki je trdovratno zagovarjal kapitaliste, bil zagrizen klerikalec in cerkveni podložnik.

Delavci smo bili pod stalnim pritiskom nizkih plač. Zato smo se morali prek SDSZ bojevati za višje mezde in pravice delavcev, in to ne samo v Kemični tovarni, ampak nasploh v vsej Sloveniji.

Jakob Černe

Moje delo pa ni bilo samo politično delo v Kemični tovarni, pač pa sem večkrat dobival naloge od centrale in hodil kot delegat na razne kongrese. Seveda vse to po zaslugi Ivana Komana, ki je bil eden zelo agilnih in dobrih zagovornikov delavskih pravic. Kot tak je bil izvoljen v centralo predsednika SDSZ Slovenije in večkrat tudi za delegata delavske zbornice, ki jo je zastopal na raznih kongresih in v raznih tovarnah po vsej Sloveniji. Tajnik centrale SDSZ je bil Lovro Jakomin, ki je Komana izpodrival, da bi kot glavni delegat zastopal SDSZ na kongresih. To dokazuje pismo, ki ga je po nekih podatkih naslovil na vse delegate Tone Tomšič. Pismo sem dobil tudi jaz, ko sem bil določen za delegata na kongresih v Celju, Kočevju in drugje. V njem so dane med drugim tudi smernice, kako naj bo delegat na kongresu previden in prepričan vsako frakcionarstvo v Delavski strokovni zvezi Slovenije.

Ko je bil leta 1937 Franc Leskošek odstavljen kot tajnik Delavske zbornice, smo imeli delavci Kemične tovarne nekaj sestankov — v glavnem pri Lasanu, na njih protestirali proti odstitvi Franca Leskoška in sprejemali protestne resolucije, ki smo jih pošiljali na Delavsko zbornico in vodstvu socialistične stranke.

Spominjam se, kako je Lovro Jakomin večkrat nasprotoval našim sklepom, npr.

ko je bil Ivan Koman izvoljen za predsednika SDSZJ. Koman je namreč želel, da bi v podružnicah SZSZ pospešili »prevzgojo« delavcev proletarcev. Naj omenim nekaj primerov iz Kemične tovarne.

Ko sem bil zaposlen v tovarni, nam je vsak dan med enournim opoldanskim odmorom Janez Koman v svoji delavnici, kamor smo nekateri redno zahajali, govoril o delavskih pravicah, o enotnosti delavcev in kako se je treba bojevati za izboljšanje delavskega položaja. Njegov mirni značaj — bil je vesten in priden delavec — je vzorno deloval na vsakega delavca. Do njega je imelo tudi vodstvo tovarne dostojen odnos, medtem ko je imel tajnik centrale Lovro Jakomin do Komana zelo frakcionaške in protidelavske namere in je na skrit način dirigiral druge delegate na kongrese. Ko je bil izvoljen za delegata na kongresih SDSZJ leta 1935 v Kranju in 4. julija 1937 v Celju, sem ga moral zastopati jaz. Tam sem odločno nastopil proti nedemokratskemu načinu volitev delegatov. Ko pa sem se vrnil s kongresa, me je zaslišal tajni policist Vračar, vendar brez uspeha. Iz tega je razvidno, kakšno politiko je vodil Lovro Jakomin v SDSZS.

Po teh letih je delo v SDSZ nekoliko zastalo. Odbor se je večkrat sestel v gostilni Lasan in tudi večji sindikalni sestanki so bili tam.

Leta 1934 je bil enodneveni štrajk. Glavni iniciator zanj je bil Janez Koman, tesarski delavec v Kemični tovarni. Predan delavskemu gibanju se je neumorno bojeval — kasneje tudi kot zaupnik — za delavske zahteve in njih pravice. Kmalu je bil prioblasteh zapisan kot nevaren politični protirežimski vodja.

Janez Koman se je rodil l. 1891. Kot zaveden delavec je vse življenje posvetil delavskemu gibanju — ne samo v tovarni, temveč tudi na terenu in leta 1940 je bil tudi predsednik Vzajemnosti na Ježici. Decembra 1940 so ga aretirali in kot agitatorja za revolucionarno delavsko gibanje poslali v zloglasne zapore Ivanjice. Tik pred vojno je bil brez sodbe izpuščen. Tudi odtlej politično — zlasti v Kemični tovarni — ni miroval. Takoj po okupaciji se je vključil v OF. Po izdajstvu je bil osumljen sodelovanja OF, bil trikrat aretirani in avgusta 1944 poslan v internacijo v Dachau in nato v Buchenwald, dne 14. aprila 1945 pa ga je Gestapo ubil.

Čeprav včasih pozabljamo na take delavce v Kemični tovarni, smo Janezu Komanu lahko v marsičem hvaležni, da je med delavstvom v tej tovarni ustvaril visoko delavsko zavest in enotnost, za kar so se kasneje v NOV mnogi od njih bojevali in tudi žrtvovali svoja življenja.

Da je bila zavest delavcev v Kemični tovarni res visoka, je bilo potrjeno ob 20-letnici podružnice SZSJ v Kemični tovarni, ko je imela svojo posebno sejo in proslavo s skupnim izletom v Ihan. Obletnice se je udeležilo precejšnje število delavcev.

Zapisal ROMAN KLEŠNIK
(Prihodnjič naprej)

Rastimo pod Titovo zastavo

Premlad in premajhen sem, da bi vedel vse, kar je napravil tovariš Tito za vse nas v preteklosti, v drugi svetovni vojni in v letih razvoja nove Jugoslavije. Vseeno pa sem veliko slišal o njem v okolju, v katerem sem rasel. Učili in pripovedovali so nam v šoli, bral sem o njem in ga občudoval na televiziji.

Najprej je bil zame le odločen mož, ki mi je najbolj ugajal takrat, ko sem gledal dokumentarne posnetke iz NOB in potem, ko sem ga videl in poslušal, kako se je znal pogovarjati z otroki. Ko pa sem o njem zvedel več in se seznanil z njegovimi junaki, je postal tudi zame junak, kakršen je že bil v očeh starejših. Lani, ko smo ga izgubili, smo čutili tako kot tisti, ki so se z njim bojevali ali z njim sodelovali. Mislim, da ga imamo radi vsi enako, še posebej ker vem, kakšno razumevanje je imel za mlade in najmlajše, kaj vse je storil, da bomo rasli v miru, složnosti z našimi narodi in z zunanjim svetom.

Nekoč je v nekem svojem govoru povedal stavek, ki ga vsi poznamo: »Narodu, ki ima tako mladino, se ni treba bati za bodočnost!« Mladina je pomagala graditi novo Jugoslavijo, sedaj pomaga, kjerkoli more. Mladina sestavlja pesmi o njem. Rad bi, da bi tako ostalo tudi naprej, rad bi tudi sam pomagal, da bi nam bilo čimlepše. Zaenkrat ne morem drugega, kot da se čimbolje učim, poskušam biti dober športnik in se prijateljsko obnašati do vseh ljudi. Titova pobuda pa mi bo vedno pred očmi.

Z njo bi rad, ko bom večji, tudi jaz vsaj malo prispeval k razvoju lepe in zadovoljne družbe, ki ji je postavil temelj naš Tito.

JANEZ GRČAR, 5. c
OŠ Vide Pregarc

Tito! Tito!

*Tito!
Z nami si
in vsi te ljubimo!
Tito!
Z nami si
v srcih naših vse dni.*

ŠTEFKA VLAJ, 8. c
OŠ Vide Pregarc

TITO ŽIVI U NAMA

*Onu nedelju, petnaest časova i pet minuta
Tita nam je odnjela sudbina kruta.
Umro je predsjednik komunističke partije
umro je prvi maršal Jugoslavije,
umro je vođa narodno oslobodilačkog pokreta,
umro je Tito, građanin svijeta.
U bolju budućnost Tito je koračao smijelo,
nesvrstanost je njegovo djelo.
Druže Tito, umro si ti,
ali ostale su tvoje riječi koje ćemo pamtiti.
Ne, Tito ne sme da umre,
jer u svima nama mora da živi.
Temelje samoupravljanja ti si postavio,
u maloj Jugoslaviji veliki preokret napravio.
Tito nije umro, ne, on nikada neće umrijeti,
jer u svima nama on mora živjeti.*

IVICA HORVATIĆ
(SCT)

Železničarji med NOB

Tudi železničarji so se med NOB bojevali proti okupatorjem. Partizanom so dali podatke o prevozih z vlaki. Tako so partizani lahko pravočasno minirali proge, viadukte in mostove. Napadali pa so tudi

vlake, ki so prevažali ujetnike v taborišča in jih mnogo osvobodili. Železničarji so sovražnikom škodovali tudi s tem, da so namenoma kvarili lokomotive in druge naprave na progah. Tako sovražnik ni mogel redno prevažati po Jugoslaviji svojih vojakov in orožja.

Ko je sovražnik poražen zapuščal Jugoslavijo, je za seboj uničil skoraj vse železniške proge. Po osvoboditvi so železničarji morali pričeti s popravilanjem starih in z graditvijo novih prog. Pomagale so jim tudi delovne brigade. Tako je delo hitreje potekalo. Danes se tudi železničarji vključujejo v samoupravno življenje vseh in imajo to, za kar so se bojevali.

DUŠAN LAZAR, 4. c

OŠ Ketteja in Murna

Oprosti mi

*Oprosti,
ker sem te imel za dekle,
ki ni vredno
nositi svoje ime.
Oprosti,
ker sem te sodil pred ljudmi,
zakaj bilo bi bolje,
da bi se utopil,
le da sodnik ne bi bil.
Ne vem,
kako naj se ti opravičim.
Le to vem,
da me je sram,
ker sem govoril take stvari
o dekletu,
prav takšnem, kakršna si ti.
Zares, za vse to mi je žal,
ker sedaj vem,
da nisem imel prav.*

PETER BAJEC, 8. c
OŠ Vide Pregarc

Pomlad

*Pomlad se je zbudila,
oči si je pomela,
trikrat zazehala
in v mesto odhitela.*

*Tam še zima je gostovala,
snega bilo je čez in čez dovolj,
pomlad jo je takoj pozvala,
in pričel se hud je boj.*

*Zima je bila grdo poražena,
drugam je odhitela
pomlad pa — glej — raznežena
se v cvetje vsa je odela.*

NATAŠA MILOŠEVIĆ, 4. c
OŠ Karla Destovnika-Kajuha

Ženska je vesoljno sonce, ki se pokvari, če iz njega narediš privatni solarij.

IVAN CIMERMAN

MOJA DOMOVINA

Nekega dne sem razmišljala, in se vprašala, ali sploh vem, kaj je domovina?

Domovina je zame vsa Jugoslavija, v njej živijo najrazličnejši ljudje: dobri in slabi, mladi in stari. To so tudi reke, okrvavljene v vojni vihri, ki pa zdaj v miru poganjajo naše hidroelektrarne. To je naš jezik, ki so ga sovražniki hoteli iztrebiti v preteklih stoletjih. To so gozdovi, v katerih so se bojevali partizani in dajali svoja mlada življenja za današnjo svobodo. To je tudi pesem, ljudska in borbena, ki nam je v težkih trenutkih vlivala novih moči, da smo premagali sovražnike in jim plačali za vse, kar so nam hudega storili. Domovina so tudi naše tovarne, kulturni zavodi, narava, ptice, skratka vse, kar vidimo, kamorkoli se ozremo. Tudi pšenica je del naše domovine, saj iz nje pečemo kruh. To je naša domovina, samoupravna socialistična skupnost enakopravnih narodov in narodnosti. In srečna sem, da lahko živim v njej.

BRANKA DEŽMAN, 8. a
OŠ Toneta Trtnika-Tomaža

Domovina je moj dom, moj kraj, naše reke, naše sinje nebo, vse, kar mi je všeč in kar znam ljubiti. Domovina je jasa, porasla z nežno, mehko travo, bele breze, ki pojejo pesem v poletnem vetru.

Velikokrat se sramujem svojih hudobij, a ko naredim kaj dobrega, sem vesela. Takrat je z menoj vesela tudi domovina, moja mati, ki mi je pri srcu in mi z ljubeznijo kaže pot v življenje. Ponosna sem, da živim v domovini, ki jo je zgradilo delovno in neuklonljivo ljudstvo z Josipom Brozom na čelu. Želim, da bi večno živela in da bi ji bile nove generacije v ponos.

SONJA DEČEKO, 8. c
OŠ Ketteja in Murna

Nekega sončnega dne smo se odpeljali na izlet. Mimo nas so bežali travniki, gozdovi in njive. Ustavili smo se ob vznožju hriba. Kmalu za tem sem se že vzpenjal po pobočju.

Njene oči

Ko gledam te v oči,
se mi zdi,
da te nikdar
nič hudega ne doleti.

Iz tvojih oči žari
tisto, kar človek si tako želi.
Ko gledam te v oči,
pogled tvoj vedno nekaj govori.

Bilo bi lepo,
če s tabo delil bi vse to,
kar me teži in veseli,
res, bilo bi lepo.

A čeprav, dekle
zapustilo si me,
naj te vsaj tisti ne zapusti,
ki ljubiš ga ti.

PETER BAJEC, 8. c
OŠ Vide Pregarc

Pod menoj se je začela kazati čudovita slika: zeleni travniki so se kopali v soncu, okrog in okrog so se košatili sveži gozdovi, v daljavi pa so se risali obrisi mesta. Prevzel me je veličasten občutek. Najraje bi objel to deželo in zaklical: »Rad te imam!«

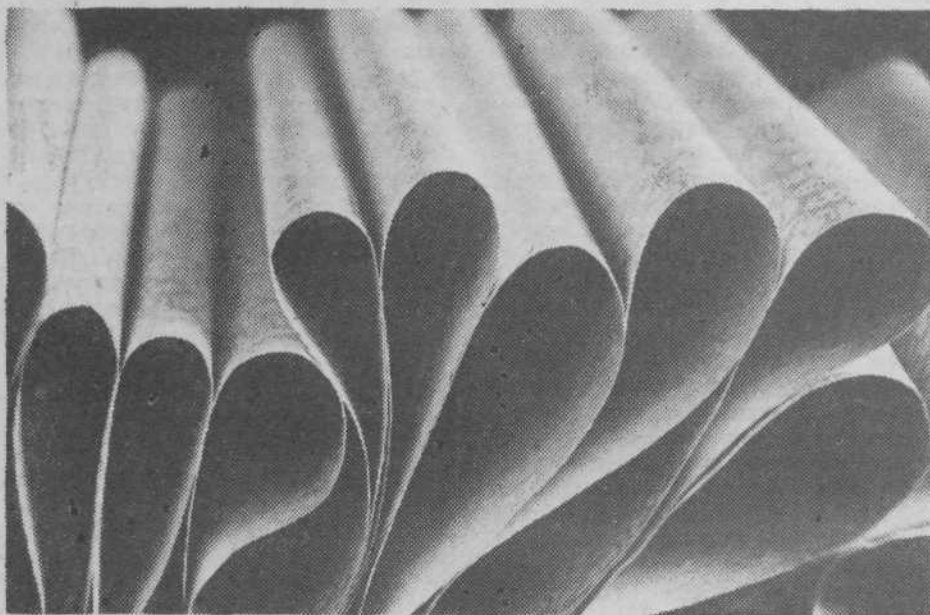
Na slikah sem večkrat občudoval lepote tujih dežel. Bolj kot kdajkoli prej sem v tem trenutku spoznal, kako zelo čutim z domovino, kako sem navezan nanjo, da sem del nje in da ne bi hoteli živeti prav nikjer drugje.

ALEŠ KOLOVIČ, 8. a
OŠ Ketteja in Murna

Želim ljubezen

Želim ljubezen
pretkano s sanjami,
na krilih ljubezni
želim ljubezen,
v šumenju daljnih rek
želim ljubezen
v opojnosti tvojega dne.
Vse, kar želim, je ljubezen
tvojih strastnih objemov
tvojega opojnega poljuba
in vse kar nama daje najina ljubezen.

BOJAN KOZLEVČAR
Saturnus

Oblike 2

Foto TIHOMIR PINTER

TI IN MOJE POLJE

Mokro se mi je zablestelo v očeh
tebi povečuje radost
noče čisto neskajeno veselje od
moje ravno polje je še golo
napol zatopljeno v zimski
mlado srce ga hoče zbuditi
podrhtavam v izbruhu

v zraku trepeta spomladansko
prišla je pomlad z dotlej neznanim
prevzelo me je mogočno hrepenenje
po sreči s teboj v

moj Pegaz se nikoli ne bo spustil

meni
srca

spanec

strasti

pričakovanje
razpoloženjem

prostosti pravice

v jadri dir

JaGr

KOLIKO ČASA ŠE

Prvi otrok: Suh, podhranjen, s pogledom, vrednim usmiljenja. Dvanajst let ima. Malo, toda za nekoga preveč. (Op. nekdo = rasist)
Drugi otrok: Zdrav. Močan, a z mržnjo v srcu. Z mržnjo do prvega otroka. Zakaj? Ne vem. Čemu? Ne ve. Vsilll mu jo je nekdo. (Op. nekdo — glej zgoraj).

Od kod njemu mržnja? Pohlep. Zakaj? Čemu?

In kakšen bo potomec drugega otroka?

Močan, a z mržnjo v srcu...
In kakšen bo potomec prvega otroka? Suh, podhranjen....

Kraj dogajanja: Zemlja — svet, v katerem je dovolj prostora za vse, ki si žele svobode, pa premalo za pohlepneža, ki ne izbira načina, kako naj si ta svet prisvoji.

Koliko časa še?

MARE POPOVIČ, 8. c
OŠ Jožeta Moškriča

V POŽGANI VASI

»Tvoja pripoved o partizanskem mitingu in o materi, ki je padlemu sinu na čast zlagala in recitala pesmi, me je spomnila žensk, ki so sodelovale na prireditvah v vaseh pod Sv. Urhom. Bilo je takoj po vojni. Odkrili smo nešteto sledov o grobovih žrtev in nekatere že odprli. Žrtve so ležale brez krst, gole, iznakažene in izropane v zemlji. Denarja za krste tedaj še nismo imeli. Prosititi in nadlegovati kogarkoli nismo hoteli, dobro vedoč, kako vsega primanjkuje. Organizirali smo posebne prireditve in jih v spomin na partizanske čase imenovali mitinge.

Največja dvorana, ki so jo premogli tamkajšnji kraji, ni mogla sprejeti množice obiskovalcev. Zato smo velika, dvokrilna vrata na stežaj odprli. Zunaj se je nagnetlo še več ljudi, kot se jih je lahko zrinilo vanjo. Teh prireditev je bilo več. Zvrstile so se po vseh vaseh urhovske okolice.

Ne morem pozabiti teh nenavadnih mitingov in žal mi je, da jih ni nihče snemal. Na oder so prihajali najozjimi sorodniki žrtev, največ žensk, ki niso še nikoli v življenju javno nastopili. Prebiral so sestavke in recitali pesmi, ki so jih sami napisali. Peli so žalostinke in borbene pesmi posamič in v zboru. Opevali so junaštvo žrtev in obsojali podlost morilcev. Z navdušenjem so govorili o novem življenju, ki bo zrastle iz krvi in trpljenja nepozabnih žrtev.

Med govori, recitacijami in petjem je izvajalce velikokrat premagala boleost. Nezadržane solze so jim orosile črne obleke, da so se svetile v motni svečavi kot nenavadni biseri. Tudi poslušalci so jokali. Solze so se jim ulivale kot pomladni dež in nihče jih ni več skrival. Spočetka zadržano ihtenje je naraslo v glasen jok, ki je blažil bolečine izvajalcev in poslušalcev. Skupna bolečina je postala manj pekoča.

Prostovoljni prispevki so se množili v skrinjicah, ki so nosile napis: V počastitev žrtev. Z njimi smo nakupili krste, vence, sveče.

Na zadnjem teh mitingov v vasi Zadvor pod Sv. Urhom je zbranim poslušalcem govorila tovarišica Angela Ocepek, prva predsednica Slovenske protifašistične ženske zveze. Ljudi je bilo toliko, da so zunaj dvorane napolnili še gostilniški vrt pred njo, tja do ceste, ki pelje skozi naselje.

Med ljudmi sem opazila več žena, in sester urhovskih domobrancev, tudi tistih, ki so imeli krvave roke in so ob osvoboditvi pobegnili ali so jih partizani na begu likvidirali. Prišle so same od sebe, nihče jih ni ne vabil ne silil. Ali so prišli zato, ker so se bale kakršnihkoli posledic, če bi se odvrčale od prireditev, ki jih je organizirala ljudska oblast, ali jih je gnala zgolj radovednost, tega nisem raziskovala. Bile so prav tako v črnini kot matere žrtev in padlih partizanov.

Neopazno sem se pomešala mednje, da bi videla, kako vplivajo nanje besede naših ljudi. Oči so mi obstale na visoki koščeni ženi — vdovi, ki je že prvo leto vojne na kaj nenavaden način izgubila edinega sina. Visok, mlad fant njene postave in njenih potez. Pomenil ji je vse. Pred nekaj dnevi se je zglasila pri meni in me rotila, naj ji povem za sinov grob in pri-skrbim dovoljenje, da ga pokoplje na pokopališču. »Da bom imela vsaj njegov grob!« Čeprav sem vedela vse o njegovi smrti, ki bi ne bila nikoli taka, kot je bila, če bi o tem odločala jaz, sem morala biti trdna in trdna. Sklicevala se je na mojo poštenost, nepristranost in nazadnje celo na mojo mater. Povedala sem ji, kakšne smrti je umrl njen sin, moj brat Ciril in koliko je mater, ki ne vedo in nikoli ne bodo zvedele za gorobve svojih sinov, ki so padli v pravičnem osvobodilnem boju. »A njim bi pomagali, če bi mogli!« je zavpila s tako bolečino in sovraštvom v glasu, da me je pretreslo. Odšla je brez pozdrava in me ošinila s pogledom, ki me je dolgo težil.

Na mitingu je stala v gruči žensk, ki jih je doletela podobna usoda. Koščene pesti je tišlala na usta, kot bi s silo zadrževala krik. Po njih so lile solze in čez skrivenčene prste padale na zemljo.

Ko je govornica končala svoj govor z besedami: »Danes pretaka solze nešteto mater po vsej naši domovini. Partizanske

Štefanija Ravnikar-Podbevškova je vse svoje pisateljske sile posvetila dogodkom iz NOV. Še posebno skrbno je monografsko obdelala belogradistične zločine na Sv. Urhu. Dokumenti pa so se ji vzdajnih letih prepletali z leposlovno obdelavo resničnega življenja. Od več narčtov ji je uspelo pred smrtjo pripraviti zbirko novel Ko se je dan videl skozi noč. Ni doživela izida. Prvi izvodi še niso izšli, ko ji je že omahnila pisateljska roka. Naj bo naš izbor iz te zbirke posvečen tudi spominu avtoričine navezanosti na naše kraje, ki jim je bila vseskozi zvesta.

matere in matere naših nasprotnikov. A pomnite! Solze slednjih so veliko bolj grenke. V njih ni tolažbe: moj sin, moj mož, hčerka, brat, oče niso dali življenja za svobodo, za pravično stvar. To zadoščenje in tolažbo imate lahko samo ve, partizanske matere in žene. A ne sovražite jih zaradi tega! Vzemite jih medse, pomagajte jim, da spregledajo svojo zmoto in zmoto tistih, ki so jih izgubile! Njihova srca krvave kot vaša, a njihova bolečina je še večja!«

Takrat je ženska, ki sem jo opazovala, odtrgala stisnjene pesti od bledih usten, potegnila k sebi črn predpasnik in ga s tresočimi rokami ponesla k obrazu. Z njim si je otrla od solz razmočene oči, lica in roke. Nato je tiho, bolj sebi kot drugim spregovorila: »Kako lepo in prav je povedala!« Izrinila se je iz gneče in počasi odšla proti svojemu zapuščenemu domu. ŠTEFANIJA RAVNIKAR-PODBEVŠEK

*Samo
en cvet,
en češnjev
cvet...
Kajuh*

Slikal AM

NAŠA SKUPNOST — 25. MAJ

Umetniška priloga. Ureja komisija pri uredniškem odboru Nsk, zanjo odgovarja Marjan Moškrič.